

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Fabrikalardan
makine sesinden önce
İşçinin Sesi gelecek!

TKP—İşçinin Sesi

işçinin partisi!

Yıl:13, Sayı:330, 3 Haziran 1987

Ne sermaye birikimi,
endüstrinin ölçekleri ve teknolojik
düzey gibi iç engellerde, ne de dünya ekonomisinin
bugün yaşadığı bunalımın yarattığı dış engellerde, ülkenin karşı
karşıya olduğu sorunları hafifletici yönde bir yakın olasılık yoktur. Türkiye'nin emperyalistleşmesi
son derece zordur. Ne var ki, bundan önceki aşamalardan farklı olarak,
bugün Türkiye burjuvazisi için emperyalistleşmeden
sorunları çözmenin olanağı da yoktur. Türkiye'de
orta yol geçicidir. Toplumun önündeki iki
yollu kavşak değişmiyor:
Ya faşizm ya devrim!

Türkiye'nin önünde reform değil devrim vardır

R. Yürükoğlu

Resmiler, getirdikleri stratejiye haklılık kazandırma çabasıyla sık sık şöyle söylemektedirler: Değişim gereksinimi topluma kendini dayatmıştır ama bu devrim ve sosyalizm sorunu değil, köklü demokratik dönüşümler (reformlar) sorunudur.

Bunun neden böyle olmadığını ekonomik açıdan göstermeye çalışalım.

Bugün Türkiye'nin önünde reform değil, devrimin durduğunu anlayabilmek için, Türkiye'nin 1930'lardan bu yana izlediği kapitalist gelişme eğrisini doğru olarak yerine oturtmak gerekir. Bugünün açmazları, bugün reforma izin vermeyecek koşullar, o yıllardan bu yana izlenen endüstrileşme yolundan doğmuştur. Türkiye kapitalizmi nereden geldi, nereye gitmek zorunda, neden gidemiyor?

Türkiye kapitalizmi özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ithal ikameci endüstrileşme yolunu tutmuştur. Yeni gelişmekte olan endüstrinin o gün dünya çapında yarışacak ne

sermayesi, ne niteliği vardı. Oysa ülke sınırları içinde, kendi bahçesinde devletin korumacılığına yaslanarak yaşamak ve büyümek olanaklıydı. Burjuvazinin fazla bir seçeneği yoktu.

1963'le planlı döneme geçilince, beş yıllık planlar genel bir stratejik hedef belirlemiştir: *İthal ikameci kalkınma modeli*. Ve bu modelin Türkiye koşullarına uygulanması ile, küçük üretim, büyük özel üretim ve devlet üretimi için ayrı ayrı işlevler saptamıştır.

Özel büyük üretim için, burjuvazinin isteği gereği, plan hedefi, dayanıklı tüketim malları üretimi olmuştur. Bu, 1963'ten beri gelen hedeftir ve büyük özel üretim bugün tekelleşmiştir.

Devlet sektörüne biçilen rol, dayanıklı tüketim mallarına ara mallar üretmek olmuş, 1970'lerin sonundan itibaren ise, bu işlev ikinci bir aşamaya yükselmiştir: Yatırım malı üretmek.

Küçük üretim sektörü ise, dayanıklı tüketim malları üretimine girdi sağlayacak ve pazarını örgütleyecektir.

Planlarda yazılı işbölümü budur. Burjuvazi, Türkiye'nin üç büyük endüstri sektörüne üç önemli rol biçmiştir. Özel büyük sermaye ortada duruyor. Devlet, bir yanından onun yapmadığını yaparak yardım ediyor. Küçük üretim öteki yanından onun yapması kârlı olmayan işleri yaparak yardım ediyor. Resmiler de kalkıp, "küçük üretimi kapitalist girişimcilikle bütünlemek yanlış olur" diyorlar.

Türkiye'de endüstrileşme, İzmir İktisat Kongresi'nden bu yana çeşitli aşamalardan geçmiştir. 1930'larda devlet, tüketim malları üretimiyle ilgilenmekteydi. (Şeker fabrikaları vb.) Daha sonra ekonomi giderek dayanıklı tüketim malları (beyaz eşya), ara mallar ve yatırım malları üretimine doğru ilerledi. Bu süreçte devlet, her aşamada, özel sermayenin

yapamadığı, ya da kârlı olmadığı, kâr gerçekleştirmesi uzun dönem aldığı için yapmak istemediği alanlarda yatırım görevini üstlenerek özel kapitalist birikime yardımcı oldu.

Devletin bu rolünü iyi anlamak gerekir. Her aşamada, aşamanın içeriği ve görevleri değişmekte, buna bağlı olarak da devletin yatırım alanları değişmektedir. Fakat özünde hepsi sermaye birikimini hızlandırma işlevidir.

1963 planında, özel sermayeye dayanıklı tüketim malları, devlete ara mallar üretimi hedeflenmişti. 1970'lerin sonlarından başlayarak, özel sermaye birikiminin ara mallar üretimine de el atabilecek duruma gelmesiyle, devlete özellikle yatırım malları üretimi görevi verilmiştir.

1950'ler, Türkiye kapitalizminde makinalı üretim aşamasının geldiği yıllardır. 1960-1970 dönemi, finans-kapitalin egemenlik kurma çabaları ile belirlenir. 1970'lere geldiğimizde

artık devlet tekel kapitalizmi oluşmuştur.

Bu süreç içinde sermaye birikimi giderek hızlanmış, bunun sonucunda bunu beslemek üzere sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi artmıştır. Hâlâ yaygın olmasına rağmen, küçük üretimin üretim payı son derece ufalmıştır. 1970'lerden itibaren toplumsal yaşamın her alanında tekeller egemendir. Türkiye, 1930'lardan 1970'lerin ortalarına, ithal ikameci endüstrileşme çizgisinde çok önemli yol almış, bir yerden bir yere gelmiştir. Endüstri başı çeken sektör olmuş, oldukça çeşitlenmiş bir endüstriyel taban yaratılmıştır.

Ancak, buralara geliş süreci içinde, izlenen yolun olanaklarının da sonuna gelinmiştir. İthal ikameci endüstrileşme ve bu temelde tekelleşme, iç pazarın yoğun sömürsü demektir. Ekonominin geri düzeylerinden ara ve yatırım malları üretimine (gerçek I. departman) geçilmesiyle, bu yolun sonu gelir. Sermaye birikimi artık ilk dönemlerde varolmayan engellerle karşı karşıyadır.

Gelişme süreci böylece 1980'de büyük bir bunalıma girmiştir. Devrimci durumun ve faşizmin gelişinin altında yatan ekonomik gerçek, 1980 öncesinden gelen ve onu hazırlayan bu süreçtir. İthal İkameci Endüstrileşme yolunun kapanmasıdır. 1980 krizi, "emperyalistleşememe krizi"dir. Biz bunu, 14 Eylül 1980 tarihli bildirimizde söyledik.

İthal ikameci, kendi pazarını sömürücü yol 1960-1980 arasında, kapitalizm açısından iyi sonuçlar vererek işledi. Ama darboğazlarını ve aşamayacağı engelleri beraberinde büyüterek işledi. 1980 krizi, sistemin bu engellerle birinci kapışmasıydı. Faşizm bu krizin sonunda geldi.

Faşizm ekonomik ve toplumsal alanda hedeflerine ulaşamadı, emperyalistleşmeyi sağlayamadı. 1982-1983 yılları, faşizmi getiren sıkıntının geçmediğini gösteren işaretlerin açıkça gözlendiği yıllar oldu. Bu nedenle, ithal ikameci, iç pazarı sömürücü gelişme yolunun yarattığı darboğazlar ve engeller bugün daha ciddileşmiş biçimde ortadadır.

Bu darboğazlar ve engeller nelerdir? Çok şey sayılabilir ama yalnızca üç tanesini ele alacağız. Bunlar, Türkiye'nin önündeki yolun perspektifleri açısından belirleyici olanlardır.

Yabancı sermaye sorunu

Türkiye'nin özellikle 1930'lardan başlayarak 1980'lere varan endüstrileşme sürecinde, kapitalist dünya ile ilişkilerinin içeriği de değişmiştir.

1930-1950 arasında yabancı sermaye gereksinimi ve ilişkileri son derece düşük bir düzeyde kalmıştır. Fakat özellikle 1950'ler sonrasında makinalı üretimin (gerçek kapitalizmin) egemenliğiyle, 1930'ların devlet kapitalizmi aşamasına oranla daha fazla yabancı girdilere (yabancı parça, motor vb.) ve para sermayesine (dış borçlar) gereksinim artmıştır. 1980-1985 arasında gelenin 4,5 katıdır. Demek ki, kapitalist dünya ile ilişkilerde yeni bir aşama vardır. (1930'lar ayrı bir dönem, 1950-1980 arası ayrı bir dönem, 1980 sonrası ayrı bir dönem olarak ele alınabilir.)

Türkiye'de 1985'te toplam 421 yabancı sermayeli firmadan 202 tanesi yapım endüstrisinde çalışmak-

tadır. Bu 421 şirket içinde, yabancı sermayenin toplam sermayeye oranı %44.8'dir. Ancak birkaç dalda %50'nin üzerinde yabancı sermayeli şirket vardır. (TUSİAD, *The Turkish Economy* 1986) Dolayısıyla, 1980-1985 arasındaki büyük zıplama şimdilik yabancı sermayenin önemli yer tutmadığı gerçeğini değiştirecek noktaya varmamıştır. Fakat, *varmak zorundadır*.

Türkiye'ye en çok yatırım yapan ülkelere bakarsak, 421 firma içinde en fazla yatırım sahibi, 63 firma ile ve tüm yabancı sermayenin %17'siyle İsviçre'dir. Onu, 60 firmayla ve yabancı sermayenin %15'iyle ABD izlemektedir. Sonra 37 firma ve yabancı sermayenin %13'üyle dünya kurumları, 59 firma ve yabancı sermayenin %11'iyle Federal Almanya, 34 firma ve yabancı sermayenin %6'sıyla İngiltere izlemektedir. Bu beşin toplamı, ülkedeki yabancı sermayenin %62'sidir. (TUSİAD, *agy*)

Türkiye'de yabancı sermayenin bu göreceli güçsüzlüğü, resmi TKP'yi ve her boydan "ulusal"ı şaşırtacaktır ama Türkiye kapitalizminin en önemli sıkıntılarından biridir.

Türkiye, öteki geçiş kuşağı ülkelerinin çoğundan farklı olarak, hiçbir zaman yabancı sermayenin yatırım ve üretim açısından önemli rol oynadığı bir ülke olmamıştır. Bugün de böyledir.

Tabii bunda, eski devlet olmanın, o tarihi devralmış egemen sınıf olmanın getirdiği bazı davranış biçimlerinin, aşırı ulusçuluğun vb., rolü vardır. Ama sonunda, kapitalizmin gelişmesi açı-

sından baktığımızda, sonuç olumlu değildir. Hele endüstrileşmenin bugünkü aşamasında, Türkiye kapitalizmi açısından çeşitli olumsuzluklar iyice ortaya çıkmıştır.

Bir kere, Türkiye sermayesi kendi sınırlarının dışında soyutlanmıştır. Yabancı sermaye ile yoğun ilişki içinde olmayışı teknoloji transferi, uluslararası satış olanakları, uluslararası ilişkiler gibi konularda Türkiye burjuvazisini sınırlamıştır.

Öte yanda ve en önemlisi, yabancı üretim sermayesi yatırımı olmayışı, yabancı para sermayesine (dış borçlanma) büyük ölçüde bağımlı olma sonucunu getirmiştir.

Endüstrileşmeyi yürütmek, acil çözüm bekleyen sorunları hiç olmazsa hafifletebilmek bile büyük ölçekte sermaye gerektirir. Bu sermaye Türkiye burjuvazisinin elinde yoktur. Yapabildiğince işçi sınıfını sömürüp biriktirmeye çalışıyor ama yetmiyor. Hiçbir ülkenin kalkınmasında yetmemiştir, Türkiye'ye de yetmiyor. Kaynak gerekli ama engelleyici kafa yapısı içinde burjuvazi yabancı sermayeyi ülkeye çağırıyor. Çağırıyorum dediğinde bile olmayacak yasalarla çağırıyor. Yabancı sermaye gelmediği zaman, para gereksinimi duruyor. O zaman borçlanmaya gidilmiştir. Sonuçta aşırı dış borçlanma, bugün herşeyi temelinden etkileyen durum, büyük ölçüde yabancı sermayenin Türkiye'de çalışmamasının sonucudur. Hangisi iyiydi gibi bir değerlendirme bizim işimiz değildir. Yalnızca olanı belirtiyoruz. Olan ve sonuçları açıktır.

İç pazar dar gelir

Değerlendirilmesi gereken ikinci engel, ithal ikameci, iç pazarı sömürücü çerçevenin, belli bir endüstriyel gelişmenin sonunda dar gelmesidir.

Endüstrileşmenin ilk döneminde de, ara ve yatırım mallarına ağırlığın arttığı dönemde de, hedeflenen iç pazardır. Fakat tek bir ülkenin pazarı, bu ülke hangi ülke olursa olsun, günümüzdeki üretici güçler açısından güdükür. Kaldı ki, Türkiye orta büyüklükte bir ülkedir.

Endüstriyel gelişme başlardayken sorun keskin değildir. Ülke pazarı için üretimde, üretim araçlarının çapı küçüktür. Teknoloji çeşitli nedenlerle, en başta satacağı pazarın darlığı nedeniyle, kaçınılmaz olarak geridir. Dolayısıyla, dünya pazarında hiçbir rol oynama olanağı da yoktur. Ancak, demir-çeliğe, otomotive, makine üreten makineler, elektroniğe geçmeye başlanınca durum değişir. Maliyet ucuzlaması için üretim ölçeklerinin büyümesi gerekir. Yoksa üretimi sürdürme ve rekabet olanağı olmaz. Sonra hızla "üreyen" malları sürekli emecek pazar gerekir. Böyle olunca, endüstrileşmede aşamalar ilerledikçe tek ülkenin sınırları giderek yetmezleşir.

Öte yanda, her kapitalist ülke ekonomisi, dünya kapitalist ekonomisinin istese istemese organik bir parçasıdır. Böyle olduğu için, dünya pazarında var olabilecek, rekabet edebilecek bir düzey, her ülke sermayesinin genişletilmiş yeniden üretimi için bir yerden sonra zorunlu koşuldur. Bu sağlanamadığında bunalım ve ekonomik çöküntü kaçınılmazdır.

Dünya pazarında varolmayı, dolayısıyla o düzeyde emek üretkenliğine sahip olmayı değil de, iç pazarı dışarıdan kurtarmayı hedefleyen endüstrileşme, açmazını, dışalım-dışsatım arasında git gide dışalım lehine değişen dengede gösterir. Başlarda ciddi sorun yaratmayan bu gelişme, belli bir aşamadan sonra endüstrileşmeyi tehdit eden ciddi bir bunalıma dönüşür. Türkiye ekonomisinin 1977 yılında girdiği büyük bunalım böyle bir bunalımdır.

1980-1985 arasında atılan adımlarla, dışalım-dışsatım dengesinde dışsatım lehine önemli değişim olmuştur. Bugün dışsatım dışalımın %60'ını karşılamaktadır, ama sorun çözülmüş olmaktan çok uzaktır.

Bildiğimiz gibi, kapitalist ekonomilerde evrensel olarak yaşanan devresel bunalımlar, kapitalizmin egemen üretim biçimi olmasıyla Türkiye'de de yaşanmaktadır. 1957-1960, 1970, 1977-1980 bunalımları, böylesi devresel bunalımlardır. (*Kham-sin*)

Sermaye birikiminin her devresel bunalımı, aynı zamanda o günün kendine özgü çelişkileri ve sorunlarıyla birleşir. Ve her bunalımın ardından gelen değişikliklere baktığımızda, o bunalımın altında nelerin yattığını kolayca anlarız. Böyle baktığımızda, 1957-1960 bunalımının, tarım-endüstri çekişmesi ve endüstrinin üstünlüğü alması aşamasıyla birleştiğini görürüz. 1970 bunalımı da, tekelci kapitalizmin ağırlık kazanması dönüşümüyle birleşmiştir. Her bunalım, ardından ciddi bir alt-üst oluş ve bunalımı yaratan nedeni tersinden çözücü yönde gelişme getirmiştir.

Fakat bu iki bunalım da, 1977-1980 bunalımı gibi ısrarlı ve şiddetli olmamıştır. Bunun bir nedeni, ilk iki devresel bunalımın dünya kapitalizminin gelişme dönemine, üçüncüsünün bunalım dönemine denk düşmesidir. İkinci nedeni, son bunalımın, Türkiye kapitalizminin gelişme yolunun yarattığı aşılma açmazla üst üste düşmesidir. Önceki açmazlar, ülke içinde çeşitli dönüşümlerle çözülebilecek açmazlardı. 1980'de gelişmenin yaratmış olduğu açmaz ise, yalnızca ülke içindeki dönüşümlerle çözülebilecek bir açmaz değildir. Bu iki nedenle 1980 bunalımı öncekilerden çok daha şiddetli olmuştur.

1977-1980 bunalımı, dünya kapitalizminin yaşamakta olduğu derin bunalım içinde yer almıştır. Bu, Türkiye'nin açmazlarını ağırlaştırmıştır. Dünya ekonomisinin bunalımı ve bu bunalımın en önemli nedenleri, (ulusal sınırların gericileşmesi, orta kuşak ülkelerinin oynadığı rolü büyük ölçüde değiştiren yeni uluslararası işbölümünün çıkması) bunlar Türkiye'nin bunalımını belirlemiştir.

Dolayısıyla 1980 bunalımı, *Türkiye sermayesinin kendisini dünya sermayesinin bir parçası olarak üretme yeteneksizliğinin dışa vurumu* olmuştur. Bu nedenle, Türkiye'nin iç bunalımı aynı zamanda *Türkiye kapitalizminin dünya kapitalist sistemiyle ilişkilerinin bunalımıdır. (Khamsin)* Bunalımın kendisi ve ülke içi ve dışı boyutları, tutulacak yolu da dikte etmiştir: Sermaye birikiminde yeni yapılanma ve uluslararası işbölümünde yeni bir rolü hedefleme.

24 Ocak kararları, tutulması gereken yolu 12 Eylül'den önce göstermişti. Bu yolun uygulanabilmesi ise ancak olağanüstü devlet, baskı altında olabilirdi. Dolayısıyla 12 Eylül faşizmi geldi. *TKP—İşçinin Sesi Eşgüdüm Komitesi Üst Bürosu* 14.9.1980'de faşizmin gelişinden 2 gün sonra hem bu durumu ve hem de faşizmin çözmek için geldiği sorunu örnek bir açıklıkla saptadı:

"Emperyalizm ve tekelci burjuvazi, devrimci durumdan karşı-devrimle çıkabilmek, derin ekonomik-toplumsal bunalımı tersinden çözmek amacıyla, gerici generaller eliyle faşist bir darbe yaptı. Yerli tekelci burjuvazi bu darbe ile bir de Türkiye'nin emperyalistleşmesinde ve devlet tekelci kapitalizminin işleyişinde önemli bir aşamaya ulaşmayı amaçlıyor."

Resmilere ve resmi TKP'yi reddetmekle birlikte kendileri de farketmeden düşünceleri dünya ölçüsündeki menşevizm tarafından üretilen geniş bir kesime göre, 12 Eylül ABD'nin, IMF'nin dayatmasıdır. Bunun dışında tek satır bulamazsınız. Oysa, 1980 faşizminin ve onun eliyle gerçekleşen radikal ekonomik dönüşümün baş sorumlusu ve sahibi Türkiye finans kapitalidir.

Dünya ekonomisinin bu kavşığında emperyalizmin tüm ülkelere, dolayısıyla Türkiye'ye de önerdiği istemler ise, Türkiye kapitalizminin istemleri ile çelişen değil, tam tersine burjuvazinin gerçek çıkarlarıyla denk düşen, onun elini topluma karşı güçlendiren, söylediği sözün ağırlığını artıran istemler olmuştur.

Faşizmle birlikte 24 Ocak programı uygulanmaya konmuştur. Bu program, ülkenin dünya ekonomisine açılması, sermayenin dışa açılması ve emperyalistleşmede gerçek yol alma programıdır. Bu hedeflere bağlı olarak

da, endüstride yeni bir yapılanma programıdır.

Bu hedeflere ulaşmak üzere eski ve sınırlayıcı para ve kredi politikalarının, devlet sübvansiyonlarının kaldırılması, dünya pazarında rekabet olanağı taşıyan endüstrilerin geliştirilmesi, dışarıya çeşitli özendiriciler sağlanması ve buna bağlı olarak para değerinin sürekli ve düzenli olarak düşürülmesi, tarihte ilk kez yabancı sermayeye gerçekten gelebileceği bir ortam hazırlanması, devletin ekonomik yaşama karışımının sınırlanması, devlet yatırımlarının yapım endüstrisi içinde yatırım mallarına ve enerjiye kaydırılması gibi önlemler geliştirilmiştir. Bunların hepsi emperyalistleşme programının somut parçalarıdır.

Bu önlemlerin uygulanması sonucunda, dışarıya önemli bir gelişme, dış ticaretin yapısında ve gittiği ülkelere önemli bir değişim ortaya çıkmıştır. Bugün, genel olarak Türkiye'den daha geri ülkelere yapılan ticaret, emperyalist ülkelerle yapılan ticaretle eşit duruma gelmiştir. Türkiye'nin uluslararası konumunu hiçbir şey bu kadar güzel anlatamaz. Sonra, dışarıya sermaye yatırımları ve dışarıda kontratlı iş alma artmıştır. Tüm ekonomik ve siyasal vitesler emperyalistleşme amacına ayarlanmıştır. Bunlara rağmen hedefe, emperyalistleşmeye ulaşamamıştır.

Temel hedefe ulaşamamasının sonucunda, sermaye birikimi dünya ölçüsünde son derece zayıf kalmaya devam etmekte, 1977'den bu yana özel sermaye birikimi yıllık artış oranlarında ortaya çıkan düşüş sür-

mektedir. İşsizlik düzenli biçimde artmaktadır. Bugün işsizlerin işgücüne oranı %20-25 çevresindedir.

1977-1980 devresel bunalımıyla onun üstüste düştüğü ekonominin o günkü açmazının yarattığı faşizm, bir süredir emperyalistleşme isteği duyan Türkiye devlet tekelci kapitalizminin bu isteğinin, ülke içindeki koşullarını sağlama dönüşümü olmuştur. Bundan sonra ithal ikameci endüstrileşme yerini, dünya pazarlarında rekabet amaçlı endüstrileşmeye bırakmıştır. Hiç çekinmeden söyleyelim ki, bu yeni dönemde ülkede yabancı sermayenin rolü de artacaktır.

Fakat yukarıda dediğimiz gibi, 1980 bunalımının öncekilerden daha şiddetli olmasının nedeni, yalnızca ülke içi dönüşümlerle çözülebilecek bir bunalım olmamasındadır. Bu bunalımın özelliği, ülke içi ve ülke dışı engellere birlikte çatmasıdır. Dolayısıyla, ülke içinde çeşitli son derece ciddi ekonomik güçlüklerle karşı karşıya olan Türkiye kapitalizminin isteklerinin gerçekleşmesi, büyük ölçüde dünya ekonomisinin ve bunun içinde de özel olarak ileri kapitalist ülkelerin durumuna bağlıdır.

Uluslararası ekonomik ilişkiler

Bugün dünya ekonomisi, 50 yılı aşkın bir süredir karşılaştığı en derin bunalımı yaşamaktadır. Gerçekten, buna "gerileme" (recession) yerine, "bunalım" (depression) demek daha uygun olur. Çünkü gerileme kavramı, yakın bir gelecekte düzelme olasılığını

anlatır. (ILO, G. Renshaw)

II. Dünya Savaşı'ndan 1970'lere kadar ileri kapitalist ülkeler aşağı yukarı kesintisiz bir zenginleşme dönemi yaşadılar. Onaltı gelişmiş ülkenin GSMH'sı 1960-1972 arasında ortalama yılda %4.7 arttı. Gerçek gelirler iki katına çıktı. Zaten düşük olan işsizlik oranı 1960'ların ortalarında daha da düşüyordu. Enflasyon %1-3 arasındaydı.

Bu gelişme 1973'te petrol fiyatlarındaki ani artışla kapandı. Ve 1974-1975'te ileri kapitalist ülkeler, 1929-1931 bunalımından bu yana GSMH'de en büyük düşüşü yaşadılar. İşsizlik ve enflasyon yükselmeye başladı. İşçiler ücret artışı istemiyle, şirketler fiyatları artırarak bu duruma karşı durmaya çalıştılar. Başardıkları yerde sonuç, enflasyonun hızlanması oldu. Başaramadıkları yerde gerçek gelirler ve harcamalar düştü, gerileme ve işsizlik arttı. Böylece stagflasyon (gerileme ile enflasyonun birleşmesi) ortaya çıktı.

Bundan sonra işsizlik ve enflasyon yüksek düzeyde sürerken, üretim hacmi yavaş bir seyirle düşmeye başladı. İleri kapitalist ülkelerde toplam çalışan sayısı 1979-1982 arasında artmadı, bazı ülkelere mutlak olarak azaldı. Bunun sonucunda toplam işsizlik %8-10, enflasyon ise %5-10 arasında bir eğri izlemektedir. Dünya kapitalist ekonomisinde kısa sürede düzelme ufukta yoktur.

Bugün dünya çapında yaşanan bunalımın öğeleri, a) iki petrol şoku, b) orta kuşak ülkelerinin dünya ekonomisinde giderek daha etkin rol alması, (ki emperyalizmin "planladığı" bir uygulama değildir. Mustafa Sönmez, "emperyalizm planladı, bazı emek yoğun endüstrileri az gelişmiş ülkelere attı" demektedir), c) giderek hızlanan ve yaygınlaşan bilimsel teknolojik değişimdir. Bunalımın nedeni ise, emperyalist ülkelerin (devletlerin), ortaya çıkan bu üç gelişmeye kendilerini uydurmadaki sınırlılıklarıdır. (ILO)

Bir başka deyişle, bunalımın asıl nedeni, hükümetlerin dar ulusal çıkarlar üzerine kolay kolay çıkamamalarıdır. Bu durum, emperyalizmi tarihteki belki en büyük bunalımına götürmektedir. Devletler son yıllarda yeniden güçlenen *korumacılık* eğilimini bırakmazlarsa, dünya kapitalizmi, tüm tarihi değiştirebilecek bir alt üst oluş yaşayacaktır.

Örneğin kuzey ülkelerinin, güneyin dış satımını işsizliğin nedeni olarak görme ve korumacılığı yükseltme eğilimi işte böyle, sorunun dar, ulusal bir açıdan ele alınmasının sonucudur. Az ve orta gelişmiş ülkelere emperyalist ülkelere yapılan dış satım 1970'ler sonrasında hızla artmıştır. Buna rağmen, emperyalist ülkelerin tüketiminde tuttuğu yer hâlâ son derece ufaktır. Soruna ulusal çerçeveden değil de, dünya ölçüsünden bakılsa, güneyin emperyalist ülkelere dış satımının, dolayısıyla onlardan yapacağı dış alımın artmasının ve korumacılık duvarlarının kaldırılmasının, işsizlik sorununa hem emperyalist ülkelere, hem de gelişmekte olan ülkelere hafifletici etki yapacağı görülür. Ne var ki, Lenin'in dediği gibi, emperyalizm bencil bir sistemdir.

Özellikle emperyalist devletlerin bencil bakışı sonucunda tüm dünyada milyonlar işsizlik, açlık, yaşam koşullarının kötüleşmesi gibi sorunlarla boğuşmaktadır. Böyle sürdüğünde, bu sıkıntıları çekenlerin duygularının karamsarlık ve kadercilikten tepki ve

öfkeye, kendilerini bu duruma dönüşenlere karşı eyleme dönüşmesi kaçınılmazdır. Yaşamakta olan ekonomik bunalımın, toplumsal ve siyasal bunalıma dönüşmesi kaçınılmazdır.

Dünya ekonomisinde ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık olduğundan, yaşanan ekonomik bunalım tek tek ülkelerin bunalımlarının toplamı değil, dünya kapitalist ekonomisinin bunalımıdır. Buna rağmen emperyalist hükümetler, doğal olarak sorunlara tam bir egoizm içinde bakmakta ve aldıkları önlemlerin, dünyanın öteki bölümleri için yaratacağı sonuçları dikkate almamaktadır.

Bu, en hafif yorumla, verimsiz bir tutumdur. Ya da, kendi kendini mahkum eden bir tutumdur, çünkü tekil yaklaşımlar sonuçta birbirini götürür. En kötüsüyle, ülkeler arasında düşmanlık ve siyaset savaşı getirir. Korumacılık, bu eğilimin en açık göstergesidir. (ILO) Tabii, orada da durmayabilir, siyaset savaşı, savaşa dönüşebilir.

Gerçekten korumacılık, devletler arasındaki düşmanlığın en somut göstergesidir. Bir devlet, buraya sen giremezsin diyor:

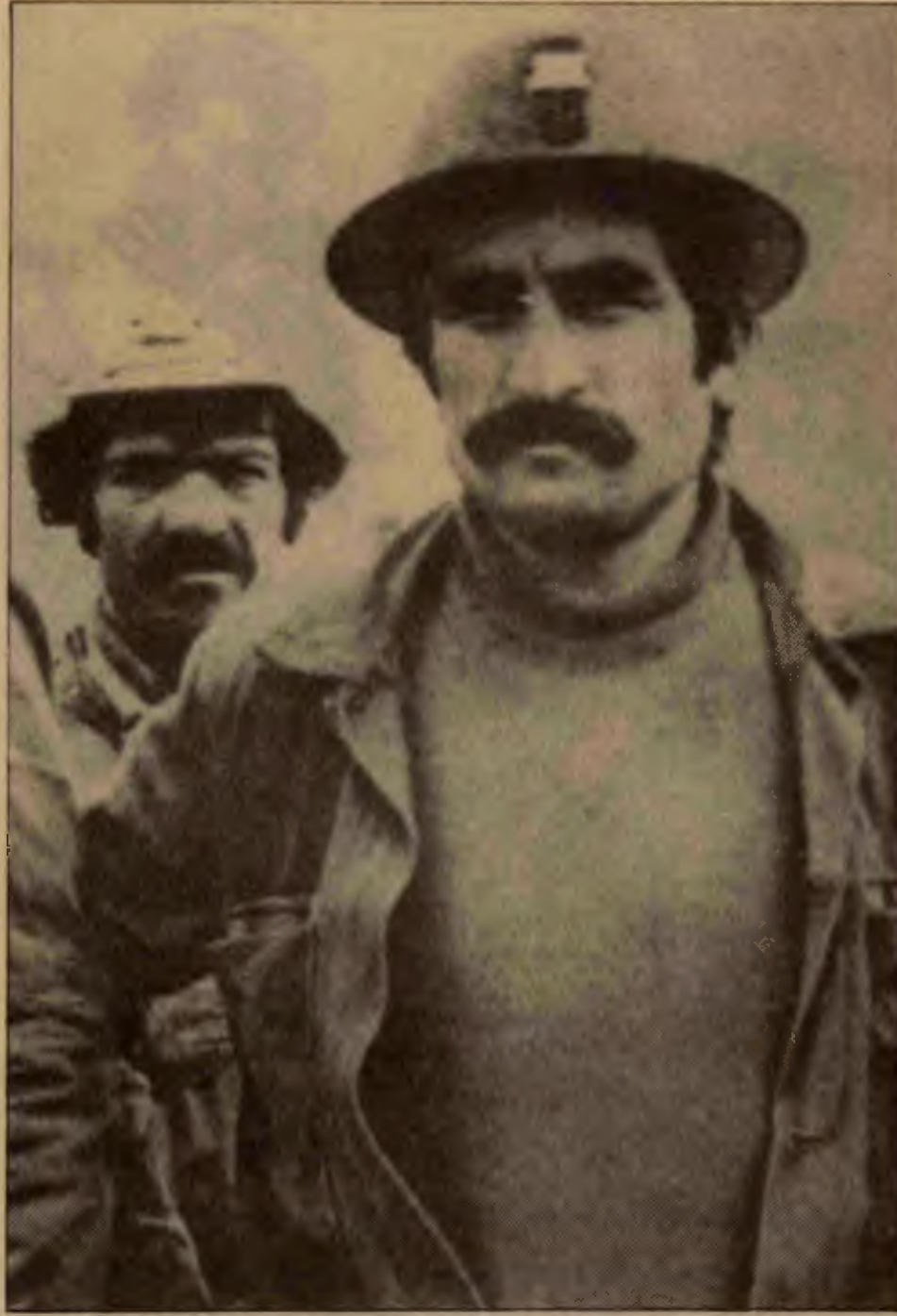
- Buraya giremezsin.
- Neden?
- Çünkü burası benim.
- Kimden aldın?
- Dedemin dedesinden.
- Peki ondan önce?
- O başkasını kovup buraları almış.

— O zaman şimdi ben senden niye almayayım?

Korumacılığın mantığı ve varacağı yer böyledir.

Bugün uluslararası tekellerin açık isteğine ve emperyalist hükümetlerin bu isteğe katılmasına ve gerçekleşmesinde rol üstlenmesine rağmen, yine de ülke içindeki "işleri ve üreticileri koruma" amacı bununla çelişmektedir. Oysa emperyalist devletlerin kapitalist ekonomisi ve bu arada gelişmekte olan ülkeler için ya ileri kapitalist ülkelerdeki ekonomik durgunluk ya da gerileme ve korumacılık tarafından engellenecektir.

Bu nedenle az ve orta gelişmiş ülkelerin bu dünya bunalımı içinde bekleyebilecekleri gelişme son derece sınırlıdır. Bu ülkelerin, hele dışa açılma zorunluluğu ile karşı karşıya olan orta kuşak ülkelerinin gelişmesi dünya kapitalist ekonomisinin koşullarının iyileşmesine bağlıdır. Bunun

bugün Türkiye burjuvazisi için emperyalistleşmeden sorunları çözmenin olanağı da yoktur.

Enflasyon ülkenin en inatçı sorunlarından biridir. Çözümü de kolay değildir. Endüstriyel ürünlerin dış pazarda satış yeteneğini artırmak amacıyla, para değerinde yapılan sürekli indirimler enflasyonu taşımaktadır. (Bunu aşağıdaki tabloda da izleyebiliriz.) Öte yandan, Türkiye'nin muazzam boyutlara ulaşan dış borçlarının taksitleri de enflasyonu indirmeyi güçleştirmektedir.

TABLO I

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Hedeflenen enflasyon	-	-	25	20	25	25	25
Gerçekleşen enflasyon	94.3	37.6	32.7	28.8	45.6	45	40
Ücret zammı oranı	70	28	25	22	29	27	29

(Türk-İş Dergisi, sayı:270, Aralık 1986)

da kısa sürede olabileceğine ilişkin en ufak bir ipucu yoktur.

Görülüyor ki, ne sermaye birikimi, endüstrinin ölçekleri ve teknolojik düzey gibi iç engellerde, ne de dünya ekonomisinin bugün yaşadığı bunalımın yarattığı dış engellerde, ülkenin karşı karşıya olduğu sorunları hafifletici yönde bir yakın olasılık yoktur. Türkiye'nin emperyalistleşmesi son derece zordur. Ne var ki, bundan önceki aşamalardan farklı olarak,

İşsizlik aynı şekilde ülkenin, en yakıcı sorunlarından biridir. İleri kapitalist ülkelerin içinde bulundukları durum nedeniyle Avrupa'ya işçi gönderme durmuş, hatta gidenlerin geri gönderilmesi gündeme gelmiştir. Ayrıca, nüfus artışı nedeniyle her yıl 1 milyon kişi daha iş pazarına katılmaktadır. Bugünkü işsizler bir yana, her yıl işgücüne katılan bu 1 milyonu ne endüstri, ne hizmet sektörü emebilir.

Devletin ekonomik işletmeleri de bundan böyle her gelen hükümetin, rengi ne olursa olsun, büyük başağrısıdır. Bu işletmeleri, kâr amacı güden kapitalist bir işletme gibi çalıştırmak olağanüstü zordur. Buralardan işçi çıkarmak "hassas" bir konudur ve seçim hedefiyle çelişir. Zarar eden işletmelere yardımı kesmek, bunların iflasını göze almak aynı şekilde siyasal açıdan kolay verilecek karar değildir. Öte yanda, bu işletmelerin ancak kârlıları özel sektöre devredilebilir. Ne var ki, bu satışlardan devlete gelecek gelirin, zarara çalışanların hazineye bindirdiği yükü karşılamasının olanağı yoktur. (G.S. Harris)

Türkiye'nin bu durumunu emperyalizm de görüyor ve şöyle özetliyor: Uygulanan ekonomik politika, hem ücretliyi, hem küçük üreticiyi zor duruma düşürmüştür. Türkiye'nin Avrupa ile yakınlaşması için gereken demokratikleşme, ekonominin gerek duyduğu işçiye demir disiplinle çelişmektedir. "Ülke önümüzdeki kısa dönemde siyasal gelişme ya da ekonomik ilerleme arasında bir seçim yapmak zorunda kalabilir." (EIU, 1986-1987 Country Profile) Demokratikleşme ile ekonomik ilerleme arasında, Türkiye'nin bu ortamında, (düzene karşı yollar dışında) bir seçim zorunluluğu vardır.

Gerçekten öyle ve biz bunu Zayıf Halka'dan beri söylüyoruz. Türkiye burjuvazisinin "özgürlükler" vermeye nefesi yetmez, faşizm isteği yapısalıdır. Bugün, dış pazarda rekabet koşullarında bu söylenenin geçerliliği katıyla

artmıştır. Çünkü artık yapılabilecekler bir de ülke dışına çok fazla bağlanmıştır.

Fakat bugün yeni bir ordu müdahalesi için siyasal olasılık alanı daralmıştır. Toplumun demir disiplin altında tutulması ise son derece gerçek bir gereksinim olarak sürmektedir. Bu durum, toplumun baskı altına alınması hedefinin, sivil otoriter bir hareket tarafından yerine getirilmesi olasılığının önümüzdeki dönemde büyük olduğunu düşündürmektedir.

Hatırlarsanız, faşizm gelmeden önce, Türkiye'nin o koşullarında faşizm MHP eliyle gelmez, ordu eliyle gelir demistik. Bugün demir disiplin gereksinimi ortadan kalkmamıştır ama ordunun hareket alanı daralmıştır. O zaman, bu boşluğu sivil otoriter bir hareket doldurabilir. MHP'nin bugünkü koşullarında da şansı azdır. Göreve en yakın aday dincilerdir.

Bu konuda öne sürülebilecek bazı itirazlar olabilir. Dinciler Batıya, emperyalizme düşmandır vb. (Sonra resmilerle eylem birliği de yapıyorlar!) Halka indikçe, her düşünce mutlaka sosyal bazı yanlar taşır. Faşizm de öyledir. Dincilerin bugünkü "programları" ile, finans-kapitalin çıkarlarının üstüste düşüp düşmediğine gelince, tarihin büyük gereksinimleri karşısında bu son derece önemsiz kalır. Faşizmin Almanya'da ortaya çıkışı en güzel örnektir. Nasyonal Sosyalizm, ulusal sosyalizm! Sosyalizmden çalınma çok fikir vardı. İtalya'da da öyle. Demek ki, sorun değil. Hâlâ eski popülistliklerinde ısrar eden olursa, onları da başka uzun bıçaklar gecesinde temizlerler. Söz konusu görevi üstlenme süreci gelişirse, dinci hareket de çok değişime uğrar.

Bunun yanı sıra, İran-Irak savaşından yararlanarak Musul ve Kerkük'ü alma ve petrol sorununu çözerek emperyalistleşme hedefine büyük bir aşım yapma isteği de artmaktadır. Bu istek başlarda çekingen biçimde savunulurken, artık pervasız savunuluyor.

Öte yandan, dünya ekonomisinde giderek belirginleşen büyük bunalıma, resmi partilerin ekonomik ve siyasal çözümleme ve önerilerindeki bunalım eşlik ediyor. Belki dünya ekonomik bunalımının bir parçası olarak, belki ürünü olarak, belki kendileri de farkında olmadan böyle oluyor. Ancak şurası açık ki, resmi TKP'nin önerisinin objektif hedefi, bu ortamdan işçi sınıfının devrimci çıkış yolunu kapatmak, dolayısıyla disiplin isteğinin faşizme varmadan sağlanmasına yardımcı olmaktır.

Türkiye ekonomisinin verileri böyle sürdükçe, burjuvazinin resmi TKP'ye duyduğu gereksinimin de şiddetle arttığı reddedilemez. İşçi sınıfını kapitalizm için kendi kendine demir disiplin altına koymak görevi onlarındır.

Ne olursa olsun, "Türkiye'de orta yol geçicidir. Türkiye toplumunun önünde duran iki yollu kavşak değişmiyor. Ya halkın aşırı sömürsünü garanti altına alan faşizm, ya halkın devrimci enerjisini seferber ederek sorunları çözecek olan yol, ileri demokratik halk devriminin gerçekleşmesi." (Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye)

Bugün durduğu noktada, Türkiye'nin isteği reform değil, devrimdir. Alınabilecek olan da reform değil, devrimdir.